

БЕРБЕЦЬ
Ольга



БУДІВНИЦТВО У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ В 1924-1925 РОКАХ

м. Луцьк

За матеріалами № 1 від 20 березня 1925 року журналу «Волинські технічні новини» (Wołyńskie Wiadomości Techniczne), друкованого органу Волинської Асоціації Техніків (Wołyńskie Stowarzyszenie Techników), який виходив у період 1925-1939 років у Луцьку.

Волинське воєводство, з центром в Луцьку, створене 1 березня 1921 року на землях, приєднаних до II Речі Посполитої, за умовами Ризького мирного договору (12 жовтня 1920 р). Волинське воєводство, площею близько 30 287 км², з 1 437 907 жителів, до якого увійшли сім західних повітів колишньої Волинської губернії, було периферійним хоча і найбільшим в країні, економічно відсталим, близько половини його площі займали болота й ліси. Регіон був зруйнований низкою військових конфліктів: Перша світова війна, громадянська війна, що виникла на теренах колишньої Російської імперії, радянсько-польська війна. Небагато міст Волині мали регулярне розпланування вулиць, каналізація існувала тільки в Острозі, і лише три міста були забезпечені електроенергією: Острог, Луцьк і Рівне.

На нових польських територіях починається нелегкий процес відбудови. 14 лютого 1925 року в Луцьку відбувся Перший З'їзд Інженерів і Техніків Волинського воєводства, на якому були присутні Голова Волинської Асоціації Техніків (Wołyńskie Stowarzyszenie Techników) Генрик Ланге (Henryk Lange), Віце-Воевода Сідлецький (Siedlecki) та Президент Луцька Болеслав Зеліньський (Zieliński).

Номер 1 «Волинських технічних новин» за 1925 рік - друкований орган Волинської Асоціації Техніків (Wołyńskie Stowarzyszenie Techników), який виходив у період 1925-1939 років у Луцьку, висвітлював цю подію. Розглянемо, що збудували і що планували будувати у Волинському воєводстві в 1924-1925 роках.

«Брак фінансових ресурсів у 1924 році став на заваді швидкому розвитку будівництва у Волинському воєводстві. Органи державного будівництва, а також органи місцевого самоврядування і повіті були змушені скоротити кількість утриманих на своєму балансі споруд та споруд, що підлягають нагальній реконструкції. Не надто зросла і кількість новобудов. Проте, з'явилися цікаві проекти нових і вкрай необхідних споруд.

Особливо радісно ми вітаємо поживлення проектування водних споруд, необхідних з точки зору охорони здоров'я в цьому найбільш занедбаному районі нашої країни. Державна дорожня адміністрація та органи місцевого самоврядування розгорнули у 1924 році активну діяльність у галузі будівництва мостів. Завдячуючи роботі Генерального Директора Публічних Робіт (Okr. Dyrektora Rob. Publ.), інженера Йозефа Пручника (Pruchnika), на Волині зведено два перші стаціонарні залізобетонні мости, креслення яких будуть надруковані в наступному випуску журналу. Один з них, на Стиру-Глушці, так званий міст Казимира Великого, збудував Луцький Магістрат. Міст з'єднує головну шляхову артерію Луцька - вулицю Ягеллонську з торговою частиною міста, що знаходиться в трикутнику між річками Глушець і Стир та Гнідавою. Вартість цього мосту, шириною 6 метрів, становила 55000 злотих, 12000 з яких були покриті державними дотаціями.

Другий залізобетонний міст через річку Турію в Ковелі збудувала Державна дорожня адміністрація (Zarząd Dróg Państwowych). Цей міст має два прольоти довжиною 12 м, що спираються на бетонні опори. Ширина проїзної частини становить 7,80 м, тротуар по обидва боки проїзної частини має ширину 1,20 м. Вартість цього мосту, який бетонували в грудні та січні за допомогою спеціально виготовленого термостату, становить близько 130 000 злотих. Міст вже завершений і буде урочисто введений в експлуатацію найближчими днями.

Окрім стаціонарних, зведено низку дерев'яних мостів на дорогах державного та місцевого значення. Найбільш значущим є міст на р. Стир під Колками на дорозі Луцьк - Колки - Чарторийськ, довжиною 140,24 м. Вартість будівництва становить 51000 злотих.

В Луцьку так званий Брусиловський міст, довжиною 66,0 м, вартує 29000 злотих. Вартість мостів через р. Стохід біля Свидників та Башівкою, довжиною 28,0 і 23,60 м, на дорозі державного значення Луцьк-Ковель становить 28000 та 23000 злотих відповідно.

Мости місцевого значення, зведені державним коштом: через р. Горинь поблизу Олександрії на дорозі воєводського значення Рівне - Костопіль - Березне, довжиною 110,20 м, вартість будівництва - 33000 злотих; через р. Стир під Підложцями на дорозі повітового значення Луцьк - Торговиця, довжиною 30,90 м, вартість будівництва - 18000 злотих; через р. Лугу в Устилузі на дорозі повітового значення Устилуг-Мозир, довжиною 33,10 м.

Незначно зросла мережа доріг. Спільними зусиллями Державного Управління Автодоріг (Zarządu Dróg Państwowych) та Відділу Повітового Сейму (Wydziału Sejmiku powiat) в Кременці збудували 1 1/2 км дороги державного значення Кременець-Тернопіль вартістю 67000 злотих і 2 кілометри дороги державного значення Кременець - Шумськ вартістю 73000 злотих. Окрім того, Державне Управління Автодоріг (Państwowy Zarząd Drogowy) збудувало 2 км дороги державного значення Устилуг - Володимир на ділянці Замосць - Луцьк - Корець вартістю 53 500 злотих. Реконструкція на порядок покращить стан доріг державного значення таких важливих напрямків як Ковель - Луцьк і Рівне - Корець. Місцевим органам самоврядування та муніципалітетам не під силу вимошувати великі ділянки доріг, що розташовані в містах.

В царині гідротехніки - облаштовано лівий берег р. Стир в Луцьку, на Красному, поряд з новозбудованою Податковою Палатою (Izby Skarbowej), протяжністю 240 метрів і вартістю 19 000 злотих. На правому березі річки Стир у Луцьку було зроблено дренажну канаву для створення ділянки під побудову нової об'їзної дороги між залізничним вокзалом та Старим містом для розвантаження вулиці Ягеллонський.

Будівнича галузь може похвалитися тютюновою фабрикою в Ковелі, вартістю 90 000 злотих. Будівля її головного корпусу зведена під дах, добудовано багатопверховий склад, вартістю 72 000 злотих. Це перша споруда на Волині, зведена з бетонних блоків за системою Lean.

Завершення реконструкції єпископської резиденції в Луцьку, вартістю 200 000 злотих, є прекрасною відбудовою монастиря домініканів - пам'ятки XVI століття.

Стосовно будівництва шкіл: завершено реконструкцію Геодезично - Дорожньо-будівельної (Mierniczo – Drogorowa) школи в Ковелі, реконструйовано Державну гімназію у Володимирі - одну з найкращих шкільних будівель на Волині, Державну гімназію в Рівному.

Пристосовано будинки, що лишилися після російської імперської експансії: в Кременці та Рівному - під Офіси Закупівлі Тютюну (Urzędy Wykupu Tuttoniu), в Луцьку - під будівлю Податкової Палати (Izby Skarbowej). Крім того, в містах зводились численні муніципальні будівлі. Наявні невеликі кошти не дозволяють нам сподіватися на більш масштабну будівельну кампанію в цьому році. А попри все проектні роботи продовжуються. Державне Управління Автодоріг підготувало проекти залізобетонних мостів через річку Ікву біля Дубна, через річку Лугу біля Володимира, через канал у Ковелі, через річку в Переспі та через Липу біля Дружкополя (Drużkopole), а також проекти кількох великих дерев'яних мостів, серед яких міст через річку Горинь біля Степані. Ці проекти намічено реалізувати цього року. Крім того, за державної допомоги планується збудувати кілька дерев'яних мостів на дорогах місцевого значення. Найбільш значущими є мости через річку Стир біля Торговиці, Хрінників та Рожище, через річку Горинь біля Тучина, через річку Ікву біля Торговиці, через річку Стохід біля Гулевичів, через річку Турію біля Несухожів і через річку Вілію біля Острога.

Виконуючи резолюцію Першого З'їзду Інженерів і Техніків Волині, делегація нашої асоціації надала заступнику міністра внутрішніх справ (Wiceministrowi Spraw Wewnętrznych) Смульському (Smólskiemu) під час його візиту до нашого воєводства, вищезгадані резолюції З'їзду, які красномовно доводять нагальність надання додаткових кредитів на відновлення та розбудову шосейних доріг на Волині. Якщо зусилля, спрямовані на цю мету, не припиняться, мережа доріг державного та місцевого значення на Волині збільшиться як мінімум на 50 км.

Стосовно доріг державного значення: окрім вже запущеного будівництва доріг Кременець-Тернопіль, Кременець-Шумськ, Дубно-Збараж та Устилуг-Володимир, планується будівництво нових ділянок на дорогах Володимир – Луцьк та Ковель – Мацеїв, заплановано ремонт дороги Рівне – Корець та Ковель – Луцьк. Серед доріг державного значення найважливіші напрямки отримали: Ковель - Турійськ, Ковель - Горохів - Берестечко, Рівне - Костопіль - Березне тощо.

В царині меліорації підготовлене важливе, з огляду на людське здоров'я та економіку, осушення боліт біля річки Неретва (Neretwa) у Любомльському та Володимирському повітах. Близько 200.000 злотих передбачається для осушення 20.000 гектарів. Проект меліорації річки Турії на ділянці довжиною 7 кілометрів від Ковеля до Вербки, спрямований на санацію Ковеля.

Проект регулювання течії річки Усті в Рівному на ділянці довжиною 8,60 км розраховує осушити Рівне в районі замку і захистити місто від повеней, що нищили його у 1914 та 1922 роках.

До великих будівель, запроєктованих в минулому році, можна віднести: Банк Польський, Кураторій та Державну гімназію в Луцьку, реконструкцію прекрасного старовинного замку князів Острозьких в Дубно, будівлі староств у Луцьку, Кременці, Горохові, Ковелі, будинки поштових відділень у Володимирі та Рівному, завершення зведення житлових будинків урядових колоній в Луцьку, Рівному, Ковелі, Кременці, Горохові та Володимирі».

З середини 1924 року Міністерство Громадських Робіт Речі Посполитої розгорнуло масштабну акцію з будівництва житла для державних службовців у східних прикордонних районах (kresy wschodnie). Загальна підготовка будівництва урядових колоній почалась ще 1923 року, а 28 травня 1924 року Міністерство фінансів розпочало фінансування цього масштабного будівництва. Хоча проблема будівництва житла для держслужбовців в той час існувала по всій країні, в східних воєводствах вона була катастрофічною. Завдяки значним кредитам розпочали державну акцію з будівництва спеціальних комплексів (колоній урядових) житлових та адміністративних будинків. Через важкий повоєнний стан економіки,

задля прискорення і здешевлення будівництва, було вирішено розробити низку типових проектів житлових будинків із подальшою їх прив'язкою до кожного конкретного міста або ж застосовувати певний типовий проект в декількох містах.

Від середини 1920-тих років в Луцьку розпочинається будівництво різних громадських споруд: Польського та Земельного банків, Окружного Земельного Управління. У травні 1926 року відкрився відділ Польського банку (Bank Polski), а у 1927р. - відділ Земельного банку (Panstwowy Bank Rolny). Поліпшенню комунікацій Луцька сприяло будівництво 1924 року на місці старого дерев'яного мосту через річку Глушець моста залізобетонного, який на честь польського короля отримав назву Казимира Великого. У березні 1926 року на міст встановили погруддя 4-х відомих польських діячів, творчість яких пов'язана з Волинню: поета Юліуша Словацького, вченого і культурно-освітнього діяча Тадеуша Чацького, письменника і художника Юзефа Крашевського, письменника, лауреата Нобелівської премії, Генріха Сенкевича. Погруддя виконав варшавський скульптор Аполінарій Гловінський, а витрати по їх виготовленню були покриті за рахунок прибутку від реалізації продукції видавництва Муніципального Бюро Статистики (Miejskiego Biura Statystycznego). Також був введений в експлуатацію другий стаціонарний міст - додаткова комунікаційна артерія, що знаходилась паралельно вулиці Ягеллонській.

1925 року в Луцьку розпочинається будівництво сиротинця «Терезінок», який урочисто відкрили у жовтні 1926 року.

Деякі з вищезгаданих будівель збереглися до наших часів, проте, не завжди в задовільному стані...



LVCE. Główna Budynek Polskiego.

Будівля Польського Банку. Поштівка міжвоєнного часу



Дворовий фасад банку. Фото міжвоєнного періоду



Операційна зала Польського Банку. Поштівка міжвоєнного періоду



ЛУЦЬК. Głównasium Państwowe.

*Державна гімназія імені Тадеуша Костюшка.
Поштівка надрукована в 1937–1938 рр.*



*Реконструйована Геодезично - Дорожньо-будівельна школа
в Ковелі. Фото міжвоєнного часу*



*Реконструйована Державна гімназія у Володимирі.
Фото міжвоєнного періоду*



KOWEL. Fabryka Tyutunowa.

Тютюнова фабрика в Ковелі. Поштівка 1930-х років



*Чотири погруддя на мосту Казимира Великого.
Фото міжвоєнного періоду*



*Бетонний міст Казимира Великого в Луцьку.
Поштівка міжвоєнного періоду*



Міст через р. Іква по дорозі Луцьк-Дубно. Фото міжвоєнного часу



Бетонний міст через р. Турія в Ковелі. Фото міжвоєнного періоду



Дорога та міст в Клевані. Фото міжвоєнних часів.



*Новий залізо-бетонний міст у Володимирі-Волинському.
Фото міжвоєнного часу*



LUSEK. Kolonia Urzędnicza.

Колонія урядова. Поштівка міжвоєнного часу



Будинок урядової колонії. Фото міжвоєнного періоду



Будинок урядової колонії. Фото міжвоєнного часу



*Луцький сиротинець «Терезінок».
Фото міжвоєнних часів*

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Wołyńskie Wiadomości Techniczne: organ Wołyńskiego Stowarzyszenia Techników. 1925, nr 1 / Łutsk
2. <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/387985/edition/369009/content>
«Budowa domów dla urzędników państwowych w województwach wschodnich». Warszawa, 1925. <https://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/publication/edition/9835?id=9835&from=publication>
3. Małgorzata Ziemska. Dr Bolesław Zieliński pierwszy prezydent Łucka. Część I. //Kurier Galicyjski. <http://www.kuriergalicyjski.com/historia/postacie/116-z/2851-dr-boles-aw-zieli-ski-pierwszy-prezydent-ucka-cz-i>, 03.01.2014



**МУЗЕЇНА
СПРАВА.**

**ПУ-
РИЗМ**





Експозиційна зала Кімнати-музею «Лесина вітальня»